

נצד לכלוך הידים אלא בשביל צנה וכדומה שאין להחשיב זה לביון.

ונמצא שלא כל מצוה הוא ביון לעשות בבתי ידים. אלא כשהיא מצוה שבנגיעתו בחפץ המצוה מלכלך ידיו ולובש בשביל זה בתי ידים לכסותם כדי שלא יתלכלכו ידיו שהוא ביון להמצוה משני טעמים. חדא דצריך האדם לעשות בשמחה ובאהבה שיתכבד בכללך ידיו בשביל המצוה ולא לבקש תחבולות שלא יתלכלך. ועוד שהוא כמאס ח"ו בהמצוה בשביל הלכלוך ואלמלי לא היה לו עצה זו לא היה עושה שזהו ביון. ולכן מצוה שלא שייך זה כגון לולב שלא יאמרו שבשביל שאינו רוצה ליגע בהמצוה מצד איזה לכלוך ומיאוס ח"ו. אלא יבינו שבשביל איזה טעם אחר הוא לובש הבתי ידים אין בזה ביון. ואם ליכא חציצה ונחשב לקיחה רשאי. וכ"ש אם מה שלבש הבתי ידים היה מצד היראה והכבוד מהמצוה כמא שאיכא כן בספרי קדש שאסור ליגע בידים אם ירא כן גם ממצוה אף שאין בה קדושה. הוא אדרבה עוד כבוד להמצוה.

אבל מ"מ להטעם שכתבתי יש אולי לאסור בשחיטה אף שיציאת הדם אינו מהמצוה דכיון דבכל שחיטה איכא הוצאת דם. הרי נמי נראה שהיה נמנע מלעשות המצוה אם לא היה לו עצה שלא יתלכלכו ידיו שזהו ביון דטעם ה"ב. ואף שלא שייך ביון דטעם א' כיון שהלכלוך הוא שלא בהמצוה. מ"מ אולי טעם ב' נמי סגי להחשיב כביון. אף שהוא טעם קלוש דמ"ט יחשדהו בזה שהשיג בקלות עצה שלא יתלכלכו ידיו שהיה נמנע מלעשות אם לא היו לו הבתי ידים. אבל מ"מ כיון שקצת נראה כן להרואין נחשב זה ביון שאסור. כסברת כתר"ה. וגם כיון שאין שום חיוב וגם לא מעלה ומדת חסידות שהוא בעצמו יקיים מצות שחיטה אף מהבשר שאוכל הוא עצמו ויכול ליתן לאחר לשחוט ואין בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו. אפשר אין בזה שימנע מלשחוט אף בשביל לכלוך שום גריעותא חסרון. וממילא אין להחשיב זה לביון. וליד לקדשים שאף אם עובד שלא במשמרתו הוא ביון. לא רק בשביל טעם א' ששייך בכל אופן. אלא גם בשביל טעם ב' דלעולם יש לכהן להיות חביבה לו העבודה במקדש אם אך יניחו לו לעבוד וכשימנע מלעבוד בשביל לכלוך הידים הוא ביון. וכדאיתא בתוס' יומא דף י"ב שאמר לן המלך לא דייך ששמשט שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם. הרי דשמשט לפני המקום יש להיות להכהן תביב מאד. ובשביל זה

3

השיך בס"ק ל"ט להטעם שיש לחוש אולי בודק השני הכניס ידו בחזקה והעביר הסירכא או הראשון העביר בהוצאת ידו. ולא אמרו מטעם שמא השני לא היה בכוננת הלב הראוי שלכן לא הרגיש. והוא כדי לאסור אף כשבדקו אח"כ הרבה אנשים שאין להלות בכולם שלא היו בכוננת הלב הראוי מהראשון ומ"מ נאמן הראשון שהוא רק מהטעם שכתבו דשמא העבירו הסירכא השני או הראשון.

ולכן ודאי כיון שבשר ידו היה מכוסה לא ירגיש היטב והוא אסור כלא בודק הריאה. אך אם היו האצבעות מתחלתם ועד סופם מגולים ורק כף היד מכוסה אפשר אינו מגרע ההרגשה. אבל אם רק מיעטם מגילה ואף אם רובן מגולה. הוא מגרע ההרגשה כיון שעוד דבר מלובש עליהם ובהרבה פעמים אין עובדין כראוי ואין מתנועעים היטב בשביל זה שודאי מונע ההרגשה ויש לאסור. וטוב להחמיר שאף על כף היד לא יהיה לובש בבתי ידים בשעה שבודק.

ובדבר לשחוט בבתי ידים שהאריך כתר"ה ומסיק לאסור מצד שהוא ביון להסוברים דשחיטה היא מצוה. מהא דחזונו בעובדא דישכר איש כפר ברקאי שכריך ידיה בשיראי ועביד עבודה דלבד איסור חציצה שפוסלת בקדשים היה גם איסור ביון כדפרשי בפסחים דף ג"ו. הנה דבר זה צריך באור והוא שיטת רש"י בסומא דף מ"ב שבכרך ידיו בסחוד יכול ליטול הלולב לרבא אף לכתחלה דלא נחשב זה דרך ביון אלא דרך כבוד. ובהא דישכר איש כפר ברקאי פירשו התוס' בדרך ל"ז והיה זה דרך ביון דלכבוד עצמו היה עושה שלא יתלכלכו ידיו בדם האברים ומבוה קדשי שמים קרי ליה התם עיי"ש. וא"כ אפשר בשחיטה נמי אינו דרך ביון משום שאף אם כוננתו יהיה שלא יתלכלכו ידיו בדם השחיטה נמי אין זה בהמצוה דיציאת הדם אינו מהמצוה דשחיטה דהשחוט ולא יצא דם נמי כשרה כמפורש בחולין דף ל"ג לכן רשאי לבקש עצה שלא יתלכלך בהדם שלא שייך להמצוה. וליד לדם האברים שמקטירים על המזבח שצריך להקטיר האברים כמו שהם עם הדם שעליהם ולכן אין רשאי לבקש עצה שלא יתלכלכו ידיו בעשיית המצוה דהוא בהמצוה נשחית. ומצד עשיית המצוה דשחיטה גופה בבתי ידים הא אין להחשיב זה לדרך ביון כמו שאינו דרך ביון במצות לולב. ואף התוס' שפליגי על רש"י ופסלי ליטול לולב ביד הכרוך בסודר הוא משום חציצה שזה לא שייך בשחיטה. וכ"ש אם כוננתו אינו

אמרו שיש חלק ב' סימן כ"ט
אולי כ"ט

הוצרכו לתקן פייסות, וגם הקנס למשמרת בלגה בסוף סוכה להאמרים דמשמרתו שחזה לכא לא היה משום חטא השתיה אלא כדפרש"י שמה מוכחא מלתא שאין העבודה חביבה עליה, ולכן אף שלא במשמרתו כשהנחתו לעבוד אם עבד בשיראי כדי שלא ילכלך את ידיו הרי נראה שהיה נמנע אם לא היו לו השיראי לכוון ידיו שנמצא שאינה חביבה עליו שזהו בויון, דלכן ישכר איש כפר ברקאי שעובד בכל עת שרצה משום שהיה כ"ג שנמצא שלא היה מחוייב נמי כשכרך ידיו בשיראי היה זה בויון כיון שאינה חביבה עליו ללכלך ידיו בשבילה, אבל בשחיטת חולין כיון שאין עליו לא חיוב ואף לא מעלה ומדת חסידות לשחוט בעצמו, אולי אין זה בויון אף אם היה נמנע בשביל לכולך הידים, ונמצא שהוא רק קצת ספק לאסור שלכן אם יש לו צורך כמפני צנה וכדומה אין לאסור לו, אבל בלא צורך יש להחמיר.

9

אבל נראה דבבתי ידים עבים יש לאסור משום דקשה לעשות מלאכה בהם ויש לחוש דלא ידע אם דרס במשהו, וכן אם שהה משהו מצד קושי המלאכה בהב.

ומש"כ כתריה בשם הרה"ג מייזדנב שתיריך על מה שבטימן ד' כתבו הטור וש"ע יכול אדם לקבוע סכין בגלגל ומסבב בידו או ברגלו, שקשה מ"ש מכסוי שאסור לכסות ברגלו כדדרשינן מקרא ושפך וכסה, ונקט בבדייתא טעם שלא יהיו מצוות בויות עליו, בחולין דף פ"ה, והוא כדי ללמד למקומות אחרים וגם לעניני בווי אחרים כהא דבשבת דף כ"ב באיסור הרצאת מעות כנגד גר חנוכה, ובאיסור להסתפק מגוי סוכה דא"ר יוסף אבוהון דכולהו דם בשבת שם, שהוא משום דהמחבר וכן הטור יסברו דחבתת אינו מצוה אלא תיקון האיסור, הוא דחוק דהא זה שכתב הטור שמסבב ברגלו כתב הב"ח שהוא משום דסרנא דפחרא שאיתא בגמ' הוא גלגל כזה שמגלגלו ברגליו עיי"ש, נמצא לפי דבריו שמפורש בגמ' דברגליו יכול לגלגל לשחוט, וא"כ יקשה על הסוברים דשחיטה היא מצוה, וגם כיון שהפמ"ג בהקדמתו לשחיטה כתב שהרמב"ם סובר ששחיטה היא מצוה, דחוק לומר שהמחבר יחלוק עליו דהא ידוע שברובא דרובא פוסק המחבר כהרמב"ם, ולכן צריך לומר כתיירוך כתריה שכיון שזה דרכו של הגלגל לגלגלו ברגל וכמפורש בב"ח שכן הוא דרך הגלגל בסרנא דפחרא אין זה בויון, וגם יש לתרץ כיון דמעשה השחיטה לא נעשה

בהגלגל אלא בהסכין ורגלו נוגע בהגלגל ולא בהסכין שנמצא שרגלו עושה רק דבר הגורם למעשה השחיטה, לא נחשב זה בויון כיון שאינו בדבר העושה המצוה.

ומה שהביא כתריה קושיא בריש חולין דלא אפשר לאוקמי טמא בשחיטת קדשים כשאיטמא במת משום חרב ה"ה כחלל ויטמא הסכין את הבשר, והא אפשר שישחוט הטמא מת בבתי ידים אם כשר לשחוט בבתי ידים, הנה מש"כ לתרץ דכיון שהוא מלבוש בטל לגופו והביא מתוס' ב"ב דף ט' ומחולין דף ע"א, הנה טמא מת אינו מטמא הבגדים שהוא לבוש יותר מכלים אחרים, ותוס' חולין א"רן בבא לבית המנוגע שיש חלוק משום דמטמא בגדים, ובב"ב הרי לתוס' אין חלוק בין במצורע בימי ספירו ובין במסיט נבלה, וגם לרש"י בימי ספירו אין חלוק להמסקנא אלא במסיט נבלה סובר שאיכא חלוק בין מה שלבוש ובין מה שנוגע, ובתחלה רצה הגמ' לדחות דאולי יש חלוק גם בימי ספירו, ולא מובן לי כונת כתריה מה שהביא משם.

אבל הוא תלוי בהמחלוקת אם דוקא בכלי מתכות ה"ה כחלל או גם בכל כלים, דלהרמב"ם פ"ה מטר"מ ה"ג שה"ה לשאר כלים, וכן סובר הר"י יצחק מסימפונט בתוס' נוזר דף ג"ד לא יועילו בתי ידים דיטמא כהטמא מת להיות אב ויטמא הסכין כדון ראשון ויטמא הבשר כדון שני, ועיי"ש ברש"י דלא איצטריך להא דחורב ה"ה כחלל דאף אם הסכין יהיה רק ראשון נמי יטמא את הבשר להיות שני, ולהרמב"ם ודעימיה יהיה ניתח דהוא כדי שלא יוכל הטמא מת לשחוט אף בבתי ידים, דאם לא היו נעשים אב והיו הבתי ידים רק ראשון לא יטמא להסכין, ולכן הוצרך לומר דהכלי הנוגע בטמא מת הוא אב, שלכן לא יועיל אף בבתי ידים, ורש"י שכתב שלא איצטריך הוא משום דסובר דדוקא כלי מתכות ה"ה כחלל כמפורש בדבריו שם שלכן אם ישחוט בבתי ידים ודאי לא יטמא משום דהבתי ידים יהיו ראשון ולא יטמאו את הסכין, ומוכרחין לומר דאיירי בנוגע הסכין בידו, שלכן שפיר כתב דלא איצטריך דאף אם הוא רק ראשון נמי יטמא להבשר, ונמצא שלרש"י יקשה מ"ט לא אוקים בשחט בבתי ידים, ויהיה ראייה שאסור לשחוט בבתי ידים כשהוא מצוה כהא דבקדשים דלכו"ע הוא מצוה, ומהו גיליף דלהסוברים דגם שחיטת חולין הוא מצוה נמי אסור בבתי ידים כסברת כתריה.

אבל למה שכתבתי איכא חלוק מילין בין שחיטה וקדשים לשחיטה דחולין, דהא שחיטת קדשים לדם

ח לאֱהִיךָ: שֶׁשַׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ [לְקַדֵּשׁ: ח. שְׁפָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פְּשִׂירָא, וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָא, פְּנִישׁ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ.]

(ח) ששת ימים תאכל מצות, ובמקום⁸⁰ אחר הוא אומר: שבעת ימי ימים (שמות יב טו), שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר⁸¹: לימד על אכילת מצה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת הימים, שהרי שביעי בכלל היה יוצא מן הכלל ללמד שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר: בערב תאכלו מצות (שמות יב יח). עצרת לה' אלהיך, עצור⁸² עצמך מן המלאכה. דבר אחר: כנופיה של מאכל ומשתה, לשון: נעצרה נא אותך (שופטים יג טו).

80 ש. 81 פסחים קכ א. 82 תגינה יז א.

שלח את העם (דה"ב ז י) ⁴⁹. יש אומרים, כי הפירוש לאהליהם ראב"ע (מ"א שם) כאשר הוא ⁵⁰. וביום החולי ⁵¹ לארצם. והלכת לאהליך, סביב לירושלים, ומשם ילך אל ארצו בחול.

(ח) ששת ימים, אמרו הקדמונים⁵², מהחל חרמש⁵³. ויתכן להיות ביום השביעי דבק עם ששת ימים, והבדילו מפאה אל פאה אחרת להזהיר לא תעשה מלאכה⁵⁴. ולא אמר כל מלאכה, והטעם כל מלאכת עבודה⁵⁵. ובמקום שאמר כל מלאכה, שם כתוב אך⁵⁶.

49 על זה כתובים רש"י וד"ק שם: ובספר מלכים אומר ביום השמיני שלח את העם, והוא עשרים ושנים לחדש. פי ר"ל (עי' מ"ק ט א), כי ביום השמיני נטלו רשות ממנו ולא נטעו אותו היום, לפי שהיה חג, ולמחר שהוא כ"ג לחדש, שנטעו חזרו ונטלו רשות ממנו. גם כאן ופנית בבקר — שלאחריו החג. 50 שטעלי הרגל היו מקימים בירושלים ומחוצה לה לדירת ארע. 51 הלכו. 52 ספרי קלד: ששה מן החדש. 53 פסוק ט. 54 וביום השביעי נמשך אל מחצית הפסוק הראשונה, ואל מחצית הפסוק השניה. מעץ מושך עצמו ואחר עמו: ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי, וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה. כיון שאחר היום הראשון חולו של מועד ומותרת עשית מלאכה, הוזהר במיוחד שבוים השביעי אסורה עשית מלאכה. וראה רמב"ן. 55 לא תעשה מלאכה בלא המלה כל הפירוש לא תעשו כל מלאכת עבודה, ככתוב בכל התגים להוציא אוכל נפש. 56 בשמות יב טו: כל מלאכה לא יעשה בהם. אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. שם הוא כתוב: בכל המועדים חוץ מיום שבת ויום הכפורים אין כתוב בהם כל מלאכה, רק בפסח לבדו אמר, והתנה להוציא אוכל נפש. ובכל מקום, בין בפסח, בין בעצרת, בין ביום הזכרון חג הסוכות היה אחוז דרך קצרה, לומר כל מלאכת עבודה לא תעשו, רק במקום אחד בפסח לא תעשה מלאכה (דברים טו ח) על דרך שהזכיר תחילה.

אשכולותיה ענבים (בראשית מ י), לא תבשל גדי בחלב אמו חזקוני (שמות כג יט)⁴⁷.

(ח) ששת ימים תאכל מצות, אהדריה קרא⁴⁸, לפי שהוצא יום שביעי מכלל האחרים. דבר אחר⁴⁹: ששת ימים תאכל מצות

47 יובן ע"פ לשון הבכור שור שם: "לפי הפשט לשון גידול וגמר, כמו: הבשילו אשכולותיה ענבים, והכי קאמר: לא תניחו לגדל ולגמול בחלב אמו שתאחרו עד שתגדלו האם בחלבה אלא בראשית תביאנו דומיית תחילת הפסוק שאמר ראשית בכורי אדמתך". 48 דכבר הזכיר ענין אכילת מצה לימי הפסח (שמות יג ח). 49 ראה ראב"ע.

(ח) וביום השביעי עצרת, נעצרו בו ישראל יחדו לעבודת ספורנו האל יתברך, ושרו לו שירה בשביעי של חג המצות⁵⁹ לפיכך נקדש אותו היום, ולא תעשה מלאכה, כי לולא זה לא היה השביעי קדוש כלל, כמו שהוא הענין בחג הסוכות, שאין השביעי שלו מקרא קדש.

39 ראה רש"י שמות יד ה.

רס"ג (ח) ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לה' אלהיך, ואכול אחריו מצות ששת ימים, וביום השביעי³³ עכבה בקדושת ה' אלהיך. 33 תחור המספר מיום ראשון.

רמב"ן שהוא ביום ארבעה עשר, ואמר שם תזבח את הפסח בערב (פסוק ו), כי כבא השמש מועד צאתך ממצרים ובשלת ואכלת אותו. והזכיר סתם ובשלת, כי כבר פירש שם צלי אש, ולא בשל מבושל במים (שמות יב ח-ט), אם כן ובשלת באש כמשפט⁸⁷.

(ח) והנה אמר וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה, ולא הזכיר היום הראשון באיסור המלאכה, וכן לא הזכיר בחג השבועות איסור מלאכת עבודה, ולא בסוכות, ולא הזכיר מצות הלולב, וכן לא הזכיר כאן יום הזכרון ובעשור לחדש, והטעם כאשר פירשתי⁸⁸, כי לא בא עתה רק להזכיר הראיה והשמחה שחייבין כל ישראל ללכת בשלש הרגלים האלה אל המקום אשר יבחר ה', ולחוג שם איש כמנתת ידו כברכת ה' אשר נתן לך⁸⁹, לשמוח לפני ה' הודות על כל הטובה אשר גמלנו פרחמיו וכרוב חסדיו. והוסיף וביום השביעי עצרת, וטעמו ששת ימים תאכל מצות והשביעי עוד עליהם עצרת, והטעם שתהיו עוד נעצרים לפניו לאכול המצות⁹⁰, ובעבור שאמר עצרת היא, ויהיה במשמע להיות נעצר על אכילת המצות בלבד כימים אשר לפניו, הוצרך להזהיר שלא תעשה מלאכה, וכן אמר בשמיני של חג הסוכות בפרשת המועדות שבתורת כהנים שבעת ימים תקריבו אשה לה' אלהיך לא תעשה מלאכה, וקדש והקרבתם אשה לה' עצרת היא כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כג לו), לומר שהוא נעצר על הימים הראשונים בהקרבת האשה והוא אסור עוד בעשיית מלאכת עבודה. ועל דרך האמת עצרת היא כנסת ישראל, ובא ללמדנו סוד היום, אבל איננו שוה לעצרת של שמיני, כי השמיני רגל בפני עצמו⁹¹, והקרבן של כנסת ישראל, ואיננו כקרבנות של שבעת הימים, אבל שביעי של פסח הוא מכלל הרגל, ועצרת כי לפעמים תמנה שמינית, ולפעמים תהיה בכלל. והנה היא כשבת שיש בה זכור ושמור, כבוד יום וכבוד לילה⁹², והקרבן בשביעי מכלל הרגל, ועל כן אמר כאן עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה, ושם אמר "והקרבתם אשה לה' עצרת היא", כי האשה עצרת ולכן היא סעודה קטנה, והמשכיל יבין. ולא הזכיר כאן השמיני של חג, שכבר הזכר, ואיננו חייב שנעלה בו לרגל פעם אחרת.

87 ע"פ דה"ב יג: ובישלו הפסח באש כמשפט) דהיינו: שתצלה אותו, כמשפטו. 88 לעיל פסוק א. 89 להלן פסוק ז. 90 דברי הרמב"ן צריכים יישוב: מאי טעמא שביעי טפל לענין אכילת מצה להששה ימים, וי"ל כי הפסוק נתן שני טעמים באכילת מצה — להזכיר הענין שבמצרים וגם החפזון ביציאתם, והנה בכל ששת הימים המה נמשכים אחר תחילת גירושין שגורשו ממצרים, מה שאין כן השביעי שהמצרים רדפו אחריהם ורצו להחזירם ונתבטל טעם החפזון, ומכל מקום היה מיהת זכר לענין, ויתכן כי שבתיה ממלאכה היא זכר לחירות מעבודת מצרים, ומצה בשביעי היא זכר לעבודת, על כן הוה כסתרי אהרדי, על כן אמר עצרת למצה ואפילו הכי לא תעשה מלאכה (תורת משה). 91 ר"ה ד ב. 92 ראה שמות כ ז.

זמנים והלכות וצומם טוב פ"ז

פ"ז ב וישנה... כלל זה שיש לו... מן המעשר... וכו'.

פרק שביעי

א ואלו... של מועד... מן זמנים... וכו'.

עושין אותה... ובלבד שלא... וכו'.

ב ואלו... כלל זה שיש לו... מן המעשר... וכו'.

ב ואלו... כלל זה שיש לו... מן המעשר... וכו'.

לחם משנה

פ"ז א ואלו... כלל זה שיש לו... מן המעשר... וכו'.

מגיל עזר

פ"ז ואלו... כלל זה שיש לו... מן המעשר... וכו'.

הנהרות והמטות

[6] פרק א דורשין... כלל זה שיש לו... מן המעשר... וכו'.

